

תּוֹפֵת

לְרַגֵּל יוֹמָא דְהִילּוּלָא שֶׁל מֶרֶן הַגַּה"ק בַּעַל "בֵּית יַעֲקֹב" זִי"ע מֵאִיזְבִּיצָא – קמ"ד שְׁנָה לְפִטְרֵתוֹ [ט"ו בַּאב תַּרל"ח]

ד"ת מאדמו"ר שליט"א (1); חידושי תורה ממרן זי"ע (3); תולדותיו בקודש (7)

דְּבַרֵי תוֹרָה מֵאֵת כ"ק מֶרֶן אֲדַמּוֹר"ר שְׁלִיט"א

"לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב ויום הכפורים, שבהם בנות ישראל יוצאות וכו' (משנה תענית פ"ד). ובגמרא (שם ל:) בשלמא יום הכפורים משום דאית בה שליחה ומחילה, ויום שניתנו בו לוחות האחרונות. אלא ט"ו באב מאי היא, אמר רב יהודה אמר שמואל, יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה וכו', מאי דרוש, זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד, דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה. אמר רב יוסף אמר רב נחמן, יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל וגו' ע"ש.

היום יומא דהילולא קדישא של מרן הגאון הקדוש בעל "בית יעקב" זי"ע. בידוע שהיה שינוי סגנון בהנהגה בין מרן הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע מאיזביצא, לבין ממלא מקומו בנו מרן "בית יעקב" זי"ע בעל ההילולא. לא היה זה רק פועל יוצא של מזג וטבעים כמו שחשבו רבים, אלא שינוי יסודי של תקופות. בדור הראשון, בזמן רבנו הזקן מאיזביצא בעל "מי השלוח", הייתה תקופה סוערת מאוד, של בירורים בשיטות תלמידי בית פשיסחה, שבאה בין היתר לידי ביטוי במחלוקת החריפה שנוצרה בחסידות עם ראשית ההנהגה של איזביצא, שהחלה על רקע הפרישה מעדת קאצק. אין לנו יכולת כמובן למוד את שיחם ושיגם של שרפי קודש אלה, אבל מכיוון שהיה זה בפתחה של תקופה חדשה ודרך חדשה, ובכל דבר חידוש יש מובן של חציבה ופילוס נתיבות לא ידעו עיט, אי לכן היה זה מטבע הדברים כרוך בעוז רוח ובתגובות כואבות. אכן זה היה רק בהתחלה, בבחינת 'כל ההתחלות קשות', וכן הייתה בחינה כזו כידוע בכל דרכי החסידות, כמו בעצם התחלת תקופת החסידות בעם ישראל כידוע, וכן בתחילת הנהגת פשיסחה בימי לובלין ועוד. אבל אחר כך השתררה רגיעה, לאחר שהדברים נעשו ברורים ובהירים, וראו בחוש בחינת האמור "בין מקום שאמרו להדליק, ובין מקום שאמרו שלא להדליק, שניהם לדבר א' נתכוונו!" [פסחים נג:]

בימי מרן הקדוש בעל "מי השלוח" הייתה תקופת סופה וסערה, בעיקר מפני חוסר הבנה. אולם בימי מרן הקדוש "בית יעקב" כבר נרגעו הרוחות, והכול חזר להתנהל בדרך שובה ונחת. רבנו היה בבחינת 'משובב נתיבות', והעמיק את דרך איזביצא כפי דרכו בקודש, ואז נהיה בחינה של "הותרו השבטים לבוא זה בזה".

הזכרנו מקודם על חלוקת דרכי ההנהגה בין רבותינו, בידוע שחילוק כזה התרחש גם בזמן מרן בעל "אורחות חיים" זי"ע, בנו של רבנו, שתקופת הנהגתו הייתה אף היא סוערת ביותר, בניגוד למנהג ודרך אביו הקדוש. וכשנשאל על כך, למה דרכו שונה משל אביו הקדוש, השיב בשנינות: "אף אנוכי נוהג כאבי, מה הוא לא נהג כאביו, כן אנוכי אינני מתנהג כמו אבי...". ויש בזה גם עמקות, ואכמ"ל.

לאחרונה מצאנו שיחה ממרן "אורחות חיים", שאמנם באה לידינו רק מרשימות חסידים, אולם לדעתנו משתקף בה חילוק האמור בהנהגה, שהא"ח הכיר בכך.

בספר "סוד ישרים – כתבי חסידים" מובא תוכן שיחת אדמו"ר "אורחות חיים", שנשא בפרוס יומא דהילולא של אביו הקדוש בשנת תר"מ, וכפי שנרשם בראשו "פרשת דברים, מאדמו"ר הרהגה"ק שליט"א, שנת תר"מ, על היארצייט בדראזגעניק" [כידוע אדמו"ר נפטר בעיר 'דרוזגניק' בליטא, ושם מנוחתו כבוד].

תוכן הדברים, על פי דברי המדרש (תנחומא ויצא ב) "אמר רבי ברכיה בשם ר' חלבו ור"ש בן יוסי, מלמד שהראה הקב"ה ליעקב אבינו שר של בבל עולה ויורד [בסולם], ושל יוון עולה ויורד, ושל אדום עולה ויורד, א"ל הקב"ה ליעקב למה אין אתה עולה? באותה שעה נתיירא אבינו יעקב ואמר, כשם שיש לאלו ירידה כך אני יש לי ירידה, א"ל הקב"ה אם אתה עולה אין לך ירידה, לא האמין ולא עלה. א"ל הקב"ה, אלו עלית והאמנת, לא הייתה לך ירידה, אלא הואיל ולא האמנת, הרי בניך משתעבדים בהללו ד' מלכויות בעוה"ז, א"ל יעקב יכול לעולם, א"ל אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל, כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים, ע"כ המדרש.

מסביר מרן בעל א"ח, כי השי"ת הציב בזה העולם 'מתינות' היינו שהאדם ילך בחשבון, שירצה לראות בכל דבר תכליתו ושורשו, ולכן נובע מזה לפעמים לאדם עצלות בפעולותיו, מפני אי הבהירות. כי כל המתינות שהציב השי"ת בעוה"ז הוא רק באופן הכתוב (ישעיה ל טו) "בשובה ונחת תושעון", היינו כדי שהישועה של השי"ת תהיה הולכת בכל מיני לבושים. וכן הוא במדרש (ויקרא רבה פרשה א ה) 'הרחק ממקומך שניים ושלושה מושבות'. אבל לא שיילקח לאדם מזה כל כך מתינות שירחיק יותר משניים מושבות, אלא בשיעור. וכן היה ביעקב אבינו, שהיה לו כל כך מתינות עד שלא האמין ולא עלה, ומזה הסבלנות היה לישראל סבלנות [סבל] מאוד. ולכן נתיירא יעקב אבינו ואמר 'יכול לעולם'. א"ל הקב"ה, אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל. היינו, שבאמת זאת היה רצון השי"ת שיהיה כך, כדי שיהיה בשובה ונחת תושעון, כדי שתהיה הישועה הולכת בכל מיני לבושים [והדרגות]. כי באמת היה יכול השי"ת להושיע את ישראל בפעם אחת, ומזה [ההדרגה] יהיה לישראל סבלנות מאוד עד לעתיד, שאז יהיה כדכתיב (ישעיה סא ז) "תחת בשתכם וגו' בארצם משנה יירשו", היינו שיירשו בכפלים.

מדברים הללו נמצאנו למדים, כי עניין צורות ודרכי הנהגה יש בהן עומק, ואינו כמו שנראה לבריות לפנים, ואינו אלא כפי רצון השי"ת, זאת מבאר לן מרן בעל אורחות חיים ז"ל, ואין ספק שהדברים רומזים לצורת הנהגת אביו מרן הקדוש, ששמו כשמו של יעקב אבינו, ועל זאת הביא דברי המדרש הללו, כאמור.

בגמרא סוף תענית הנ"ל (ל:): מבואר, שביום ט"ו באב התרחשו כמה עניינים בישראל: 'יום שהותרו השבטים לבוא זה בזה, יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל, יום שכלו בו מתי מדבר, יום שבטל הושע בן אלה פרוסדיאות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל, יום שניתנו הרוגי בתר לקבורה, ויום שפסקו מלכרות עצים למערכה, ונקרא יום 'תבר מגל'. אומר 'מי השלות', שביום זה פסקו קטרוגים הרעים על ישראל ונשברו! כן יהיה ב"ב, זי"ע.

חידושי תורה בהלכה ובחסידות מאת מרן רבנו הגאון הקדוש "בית יעקב" זצ"ל זי"ע מאיזביצא

נעתקו מן המובא בשמו בספר "סדרי טהרות" לבנו מרן זי"ע¹

א.

יומא דף מ"ז ע"ב

אמר רבי יוחנן, בעי רבי יהושע בן עזאיה, בין הביניים של מלוא קומצו מהו? ורש"י: [קטורת הנקמצת] הנכנס בין האצבעות, מהו, קומץ הן, או שיריים הן]. אמר רב פפא, דגוואי לא תיבעי לך, דוודאי קומץ הוא. דבראי לא תיבעי לך, דוודאי שיריים הוא. כי תיבעי לך, דביני ביני, מאי. אמר רבי יוחנן, הדר פשטה יהושע בן עזאיה, בין הביניים ספק נינהו. היכי עביד, אמר רבי חנינא, מקטר קומץ לחודיה תחילה, והדר בין הביניים. דאי אמרת בין הביניים ברישא, דילמא שיריים נינהו, והו להו שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה, ואמר מר, שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה, אין מקטירין עליהן את הקומץ [=ע"כ גמרא]

סדרי טהרות, מסכת כלים, דף קסח ע"ב

"בין הביניים ספק נינהו. היכי עביד, מקטר קומץ לחודיה תחילה, והדר בין הביניים" וכו'.

לכאורה הא קיימא לן דאין הקטרה פחות מכזית, כרבי יהושע בן לוי במנחות (כו:), דהא רבא קאי כוותיה במנחות (נח:), וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט"ו, ע"ש. ואם כן, היכי מצי להקריב הבין הביניים, דמסתמא אין בהם כזית, ועל כל פנים הוה ליה לש"ס לפרש דביש בהם כזית מיירי. ועוד, אכתי היכי עביד באין בהם כזית..

ואומר אאמו"ר הגאון הקדוש שליט"א, דאף על גב דאין הקטרה פחות מכזית, היינו שיקטיר חצי זית בפני עצמו, אבל אי מקטיר חצי זית, ועד שלא משלה האור ברובו מניח אצלו עוד חצי זית, שפיר דמי, כיוון שהקומץ אינו מתיר את השיריים באכילה עד שתצית בו האור ברובו כדאיתא (שם כו:), להכי כל עוד שלא הוצת האור ברובו מצטרף עם מה שמניח אצלו להשלימו לכזית, דלהוי הקטרה בכזית. ואפילו הוצת האור ברובו, כל זמן שיהיה כזית עם מה שישלים, לא הוה הקטרה פחות מכזית. ומכל מקום לא הוה כשיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה, כיוון שהתחיל להצית האור בהקומץ. [ע"כ]

¹ יש עוד מספר אזכורים בשם מרן 'בית יעקב', ובתוכם פולמוס הלכתי בנושא הקרבה בבמות בחוצה לארץ, עם הג"ר יוסף שאול נתנזון רבה של לבוב בעל 'שואל ומשיב', הנדפס בפתח הספר כהמשך למובא בפנים [דף מ ע"א]

ב.

סדרי טהרות, מסכת כלים דף רח ע"א

הנראה בביאור העניין, דבנין אב וכתוב אחד הלימוד היא במה מצינו חדא מחדא, כמו שפירש הראב"ד ז"ל. ומה שהקשה הר"ש ז"ל דלימוד חדא מחדא נקרא בכל הש"ס 'מה מצינו', ביאר כבוד אדוני אבי מורינו ורבינו הרב הגאון הקדוש שליט"א כי 'מה מצינו' הוא היכא דהלמד והמלמד שווים בכל הצדדים, ובלימוד כזה לא שייך לשון 'בנין אב' לומר שהמלמד הוא 'אב' ובונה את הלמד, שהרי המלמד משום עצמו נכתב ואיננו מעצמינו מדמים הלמד למלמד משום שדומה לו בכל צד. ולא שייך אלא לשון 'מה מצינו', וזה לשון 'מה מצינו' דבכל הש"ס.

אכן אי בדבר אחד אין הלמד דומה למלמד, דאז 'במה מצינו' פשוטה אי אפשר למילף, דהרי אמה מצינו פרכינן פרכה כלדהו, דאפשר זה הדבר שאין הלמד שווה בו למלמד הוא הסיבה והגורם להמלמד חומרה זו או קולה זו, ואין אנו יכולין ללמוד הלמד מהמלמד במה מצינו אלא על ידי בנין אב, במה שגילתה תורה חומרה או קולה זו שבמלמד גם בנושא אחר, ועל ידי זה אנו בונים לידע הגורם והסיבה למלמד שיהא בו חומרה זו או קולה זו, שלא הרי זה כהרי זה ולא הרי זה כהרי זה, אלא הצד השווה שבהן הוא הגורם לחומרה או קולה זו, ובצד השווה דומה הלמד למלמד, ושוב ילפינן שפיר למד מהמלמד חדא מחדא 'במה מצינו', וכמו שפירשתי בקונטרס. והיינו בנין אב וכתוב אחד. [=ועייין עוד מה שביאר רבנו ז"ל באריכות בעניין זה].

ג.

סדרי טהרות מסכת כלים, דף רלד ע"ב:

"תנא, מנעל שעל האימום [דפוס של מנעל עשוי מעור, ותוכו ממולא שער] רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין. אמר רבי שמעון שזורי, לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים על מנעל האימום [כלומר שעודנו על האימום] שהוא טהור [דלא נגמרה מלאכתו כיוון שמחוסר לשומטו מעל האימום]. על מה נחלקו, על שניטל מן האימום [לנסותו אם הוא כמידתו, ועדיין לא ניסה אותו] שרבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין, מפני שהאישה ננעלת בו ומחזירתו לאימום [פירוש הקצר: אדרבי אליעזר קאי, דלהכי רבי אליעזר מטהר, מפני שהאישה מקפדת אם אינו מכוון למידת רגלה ננעלת בו לנסותו, ואם אינו מכוון מחזירתו לאימום, ולהכי כל כמה שלא הכירה בו כאלו לא נגמרה מלאכתו]: [ע"כ]

[פירוש הארוך ד"ה מנעל שעל האימום]

בתוספתא שלפנינו הגרסה 'מנעל שעל האימום' כמו שהעתקתי בפנים, אכן בדרבי שמעון שזורי הגרסה גם בתוספתא 'מנעל האימום'. וביאר כבוד אדוני אבי מורינו ורבינו הגאון הקדוש שליט"א, כי מנעל שעל האימום מנעל ממש הוא שעשוי לנעילה, וגם כבר נגמרה מלאכתו, אלא שהאומן העושה מנעלים וסנדלים כשמגיע זמן ימות הגשמים שאז פוסק מלעשות מנעלים שאין צורך בהן בימות הגשמים כדאמרין במסכת בבא בתרא [] 'מטה של תלמיד חכם כיצד, כל שאין תחתיה אלא סנדלים בימות החמה ומנעלים בימות הגשמים, יעו"ש ברשב"ם ז"ל.

ומניח מנעל על האימום של מנעלים לכסותו, להיות שמור שלא יפגום [האימום] עד ימות החמה כשיצטרך אליו.

ופליגי רבי אליעזר וחכמים, דרבי אליעזר מטהר, דקסבר דהאומן מבטלו לגבי אימום להיות חיפוי לאימום כל ימות הגשמים, וכל זמן שהוא חפוי לאימום בטיל ליה מתורת מנעל ועשוי לחיפוי טהור, דבימות הגשמים שאין צריך למוכרו לפי שאין דרך לנעול בו בימות הגשמים, מייחדו לגבי אימום ואינו מסירו.. והכא במנעל חדש מבית האומן מיירי, דאכתי לא הייתה ביה מחשבה דטומאה, דתחילת עשייתו כך הוא כשיישאר המנעל על ימות הגשמים ולא ימכרונו יבטלנו להיות חפוי להאימום, ולהכי אף על פי שנגמרה כל מלאכתו קמטהר רבי אליעזר, דחפוי לאימום הוא והעשוי לחפוי טהור. וחכמים סברי, כיוון שנגמרה כל מלאכתו מנעל הוא, ואף על גב דייחדו עתה לכסות בו האימום, מכל מקום לפעמים נועלו בביתו ולא מבטלו מתורת מנעל. והשתא שפיר מיתפרש סוגיה דלקמן וכו'.

ונסתייע מרן אדמו"ר הגאון הקדוש שליט"א להדין פירושא מירושלמי ריש שקלים, דקתני התם במתני' בחמשה עשר באדר קורין וכו' ועושין כל צורכי רבים וכו', ומפרש הירושלמי, ואלו הן צורכי רבים דנין דיני ממונות וכו' "ומפרקים את המנעל מעל גבי האימום, ואין מחזירין". עיין שם שנתקשו הרבה מפרשים ז"ל בפירוש זה הירושלמי, דמאי שייך בט"ו באדר הא מילתא. ומפרשי, דחלוקה זו קאי על חול המועד, דביום טוב אין מפרקים המנעל מעל גבי האימום כדאיתא בירושלמי ביצה (פ"א הי"ב), ובחול המועד מפרקים. ומשום דבירושלמי ריש מועד קטן (ה"ב) דמפרש מתני' דהתם דקתני ועושין כל צורכי רבים, וקאמר אלו צורכי רבים וכו', וחשיב נמי הא דמפרקין מנעל מעל גבי האימום וכו', אשיגרת לישנא דהתם קאמר נמי הכא בשקלים הכי, אע"ג דלא שייכי האי מילתא בט"ו באדר. עיין שם שנדחקו בזה טובא.

אכן לפי הנ"ל יתבאר שפיר, דעל ט"ו באדר קאי שאז התחלת ימות החמה, ושוב אינו מבטל המנעל לאימום, דצריך להסירו למכור וגם צריך לעשות מנעלים על האימום, ולהכי מאז לכולי עלמא מפרקים את המנעל מעל גבי האימום, דכשמגיע ימות החמה תורת מנעל עליו. ואין מחזירין, דלאו צורך שבת הוא. שוב מצאתי שבמקצת דבריו הקדושים כיוון למה שכתב התוספות רי"ד ז"ל הנדפס מחדש, וזה לשונו וכו'.

ד.

ירושלמי סנהדרין, ריש פרק אחד דיני ממונות:

"אמר רבי, תלמיד וותיק היה לרבי מאיר, והוזה מטהר את השרץ ומטמאו מאה פעמים. אמרין, ההוא תלמודא לא הוזה ידע מורייה [פירוש הקצר: על ידי חריפותו לא היה יכול לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, שאי אפשר לעמוד על סוף דעתו. וראה בפירוש הארוך מה שכתב]. אמר רבי יעקב בר דסאי, ההוא תלמודא קטוע מטורא דסיני הוזה. [פירוש הקצר: זה התלמיד וותיק מקור מחצבו היה מהר סיני, ומשם קיבל דרש זה, כי התורה שנתן הקב"ה למשה מסיני ניתנה לו מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, ע"כ]

פירוש הארוך ד"ה אמר רבי יעקב בר דסאי, דהאי תלמודא קטוע מטורא דסיני הוזה. פירש הפני משה ז"ל, כלומר שלא קיבל לחלקו בתורה כלום מהר סיני וכו' יעויין שם. ואינו נכון,

וח"ו לומר כן על תלמיד וותיק של רבי מאיר. ורגיל הייתי לפרש דהאי תלמודא לימוד זה שהיה דורש לטהר את השרץ קטוע מטורא דסיני הוה, שלא היה על פי ההיקשים של הי"ג מידות שניתנו למשה מסיני להיות התורה נדרשת בהן, אי נמי יש לפרש קטוע מטורא דסיני, שלימוד הזה נסתר, שלהדיא התורה שניתנה בסיני טימאתו דכתיב וזה לכם הטמא'..

אכן כעת האיר ה' עיניי בפסיקתא רבתא דרב כהנא, פרשת עשרת הדברות: "אמר רבי ינאי, תורה שנתן הקב"ה למשה, ניתנה לו מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, אמר לו, האיך עבדת [=מה נעשה?] אמר לו, רבו המטמאין, טמא. רבו המטהרין, טהור. ובמדרש תהלים מזמור י"ב על פסוק 'אמרות ה' אמרות טהורות', אמר רבי ינאי, לא ניתנו דברי התורה חתוכים, אלא כל דבר שהיה הקב"ה אומר למשה, היה אומר לו מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור, אמר לפניו ריבונו של עולם, עד מתי נעמוד על בירורה של הלכה? אמר לו 'אחר רבים להטות'. ועלה מייתי שם אחר כך 'תלמיד וותיק היה לו לרבי מאיר' וגו' [כדהכא]. ונראה מזה הפירוש כאן, שמשבחו לתלמיד זה שמקור מחצבו נחצב מטורא דסיני ששם ניתנה התורה להידרש במ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא.

ומה שהזכיר לשון "קטוע" פירש כבוד אדוני אבי מורי ורבי הרב הגאון הקדוש שלאיט"א, כי מה שנאמר 'אחרי רבים להטות' אינו בהלכות המבוררים בתורה, ואין להוציא הכתוב ממשמעו בדבר שמפורש להדיא, כי סוף המ"ט פנים הוא לבוש 'הפשט' כפי תפיסת שכל האדם בעולם הזה, ואחר גמר הזה אין להוסיף ולגרוע במצוות מעשיות שנתלבשה התורה בהם 'את זה תאכלו' ו'את זה לא תאכלו', ורק על ידי הפשט הוא השער לבוא לפנימיות התורה עד למעלה למעלה.

וזה התלמיד בדרוש הזה קטע לבוש האחרון ודרש למעלה כפי הארתה, טרם שניתנה בהר סיני לעולם הזה. אכן לא דרש להלכה רק לקבל שכר, כמו שאמרו חז"ל 'דרוש וקבל שכר'. [ע"כ]

ה.

סדרי טהרות דף קע ע"ב

במסכת עירובין [נא]. "שבו איש תחתיו" (שמות כז כט) אלו ד' אמות. "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" אלו אלפיים אמה. ויליף לה התם בגזירה שווה מקום ממקום וכו', יעויין שם.

וטעם הדבר שלקניית שביתת ארבע אמות אין צריך דעת האדם והכנתו, ולקניית שביתת אלפיים אמה צריך דעת האדם והכנתו, אמר כבוד אאמו"ר הגאון הקדוש שליט"א, כי בשבת צריך אדם לקנות שביתה, היינו שיכיר וידע מקומו, וכפי הכרתו כן מותר להתפשט. וכשאדם בא על מקום 'שלא מדעת' אין ביכולתו לקנות רק ד' אמות, כדי שייטול חפץ מתחת מרגלותיו ומניח תחת מראשותיו. וזה רומז שהאדם יכול להמליך שכלו ודעתו על כל איבריו, ויכול לתקן עצמו שאף פעולת רגליו היותר רחוקים מהראש יהיו נכנעים תחת שכלו, וייקרא שם חוכמתו על כל פעולותיו. וזהו עבודת האדם בכוח שכלו. [ע"כ]. ועיין שם באריכות מה שהוסיף לבאר בזה בדבר קניית האדם מקום מצד כוח שבטו ובעניין י"ב מיל ואכמ"ל.

תולדות אדמו"ר רבנו יעקב מאיזביצא זי"ע

בעל המחבר ספר "בית יעקב" ו"ספר הזמנים"

כפי שנכתבו בידי הרה"ח רבי יהודה לייב הכהן לוין ז"ל

[מתוך ספרו "האדמו"רים מאיזביצה" – נדפס בשינויים מועטים]

משמר יוצא ומשמר נכנס

חסידים מספרים, כי באו ושאלו את האדמו"ר רבי גרשון חנוך העניך מראדזין:

"מה טעם משנה מר מדרכי אביו, האדמו"ר רבי יעקב מאיזביצא?"

אביו, אדמו"ר רבי יעקב, ישב כל ימיו סגור ומסוגר בארבע אמות של תורה וחסידות, לא פגע באדם ולא לחם באיש, מעדיף את השלום על פני כל מאבק שהוא, משאיר את הפעולות המסעירות לאחרים ומעדיף את הפשרה ואת השקט, ואלו האדמו"ר רבי גרשון חנוך העניך תמיד תוסס ומתסיס אחרים, עומד לא פעם במרכז הסערות והמאבקים בשאלות הלכה שזעזעו את עולם התורה והרבנות בימיו.

השיב האדמו"ר רבי גרשון חנוך:

"אני דווקא שומר על דרכי אבי: הוא צעד בדרכו הוא, מבלי להעתיק את מעשי אביו, סבי זקני האדמו"ר רבי מרדכי יוסף מאיזביצא, ואף אני כמוהו, עושה דרכי באורח מיוחד משלי..."

ואכן, שונה הייתה דרכו של האדמו"ר רבי יעקב מאיזביצא מדרכו של אביו בעל 'מי השלוח', בכל. להלכה, שימש כממלא מקומו וממשיך דרכו. מרבית חסידי האדמו"ר רבי מרדכי יוסף דבקו בבנו האדמו"ר רבי יעקב. ובאמת שימש הבן רבי יעקב פרשן נאמן לתורת אביו הראשון לשושלת איזביצא, בו ראה את מורו ורבו המובהק, מפלס דרכו ונתיבו, לא היה גבול וסייג להערצת הבן את אבו הגדול. כל מנהג או מסורת, הערה או הנהגה של האדמו"ר רבי מרדכי יוסף, הייתה הלכה מפורשת בעיניו של האדמו"ר רבי יעקב, וממנה לא סר ולא זו. אבל יחד עם זאת שונה היה מאביו במהותו, בדרכו, בשיחו ושיגו, ובמזגו, עד כי באמת אמרו, אין איזביצא של בעל "בית יעקב", כאיזביצא של בעל "מי השלוח"! שתי דרכים שונות, ושתי גישות שונות.

האדמו"ר רבי מרדכי יוסף, תסס והתסיס את עדתו הגדולה, תמיד בנה ויצר, לא נתן לתלמידיו לקפוא על שמריהם אפילו שעה קלה. הוא חתר למטרתו בסערה ובעקביות, מבלי להתחשב בדבר, שונה היה בנו האדמו"ר רבי יעקב, שנמנע מראש מכל סערה וסיבוך, עד שהיה נדמה כי ראה את תפקידו כשומר המורשת, כמיטיב הגחלת שלא תכבה, כמגן על הקיים מבלי לצאת לכיבושים חדשים.

כשבא רבי בעריש קוצקר, מוותיקי החסידים, לאדמו"ר רבי צדוק הכהן מלובלין, והתריע בפניו על סירובו של הכהן הגדול לקבל את הנהגת עדת החסידים אחרי פטירתו של האדמו"ר רבי לייבלי איגר, טען: "למה לא ירחם מר על חבורת החסידים הגדולה המתדפקת על דלתי חדרו, שאינה רגילה ואינה מסוגלת לקבל דרכים חדשות

ולא שיטות שאינן מוכרות להם. חבורה זו, אם לא תתקבל על ידי כבודו, תתנפץ לרסיסים, ותיעלם"??

השיבו האדמו"ר רבי צדוק:

"-חבורת חסידים שתוכנה כברה, הראויה לשמה, פגשתי רק באיזביצה, בבית מדרשו של רבנו הקדוש זי"ע. מאז הסתלקותו, לא ראיתי חבורה של חסידים. 'העולם' קבל צורה חדשה, החסידים קיבלו צורה חדשה. באיזביצה חיפשו החסידים דבר מה, חתרו לדבר מה, כל מסירות נפש וכל קורבן היה כדאי. כיום אין החסידים רוצים הרבה, אינם מבטיחים הרבה, מסירות נפש והקרבה לשם מה"??

גם האדמו"ר רבי יעקב, כמוהו ראה כנראה בהסתלקות אביו סיומה של מסכת, והוא פתח במסכת חדשה, בסוגיה חדשה.

אוהב שלום ורודף שלום

בית מדרשו של האדמו"ר רבי מרדכי יוסף, היה מיועד לחריפים, חריפים בהבנה וחריפים במעשה, לכאלה שהיו מוכנים למסירות נפש ולהקרבה, בכדי לרכוש את סגולותיה של החסידות. בית מדרשו של האדמו"ר רבי יעקב, נועד היה לכל. נוח לבריות היה רבי יעקב, פתח את דלתות ביתו ואת שערי ליבו לכל אדם שעבר על מפתן בית מדרשו. בימיו של האדמו"ר רבי מרדכי יוסף, לא הקדישו תשומת לב לחסידים 'פשוטים', שבאו סתם ככה להתחמם לאור החסידות, מבלי לדרוש ולבקש השגות ומדרגות בחסידות. ואלו בימיו של האדמו"ר רבי יעקב, התרבו ספסלי בית המדרש. כל מי שבא, נתקבל בזרועות פתוחות, באהבה ובחיבה. נוח לבריות היה האדמו"ר רבי יעקב, נוח לכל אדם ומתאים את עצמו לכל הבאים ולדרישותיהם.

פרישתו של האדמו"ר רבי מרדכי יוסף מבית מדרשה של קאצק, גרמה לזעזועים עמוקים במרכזים של חסידי פולין, בפרט באזורי לובלין ושלדליץ, זמושטש ומזריטש. משפחות התפלגו, שותפויות נפרדו, ידידים לשעבר הפכו לאויבים שלחמו אלה באלה. חסידי קאצק רדפו את חסידי איזביצה, ואלה האחרונים השיבו מלחמה שערה. בימיו של האדמו"ר רבי יעקב שככו המאבקים, עשה הרבי השני לבית איזביצה הכול כדי לצמצם את הריב ולשככו, לאתר את האש, אט אט הפך הריב המר לנחלת העבר.

למעלה מכ"ד שנה ניהל האדמו"ר רבי יעקב את עדת חסידי איזביצה, עמל ביום ובלילה מבלי ליאות לגבשה, להעמיק שורשיה ולהרחיב את גבולותיה, וזאת בדרכי נועם, בהשקט ובטח, תוך כדי בריחה מכל ריב או התנגשות, מכל קטטה או מדברים המעוררים מחלוקת. הוא לא זנח את הקטנים, ויחד עם זאת הוא לא נטש את הגדולים ואת וותיקי החסידים, בעלי המדרגות.

אמר האדמו"ר רבי יעקב:

"-אין הדבר בנקל להבין את חטאי ישראל בדור המדבר. איך הגיעו לחטאים ולעוונות כאלו, אחרי שטוהרו בקבלת התורה, ועל פי ה' יחנו ועל פי ה' ייסעו, כשרבם העומד על גבם הינו משה רבנו עליו השלום. אמנם שנינו במדרש, שהמקומות ששם חנו גרמו

לחטאים, כמו מעין שיטים וכדומה. אלא שלכאורה קשה, הלוא למקומות הללו הגיעו לפי צווי הקב"ה?

והוא מסביר:

"עיקר חטאו של חזקיהו המלך היה בעת עמדו בתפילה כאשר אמר 'הטוב בעיניך עשיתי!' ומזה בא לנו הגלות. ראשית חטאם של ישראל בדור המדבר היה דווקא בעת עמדם על הר סיני, בשעת מתן תורה. וכך שנינו במדרש: כי דווקא בשעת הקבלה וההענקה צריכים להיזהר שבעתיים בקליטת הדברים, כי המכניס לבנים שלא בצורה הנכונה ושלא במקום הנכון, מסכן את הבניין כולו ועלול לגרום למפולת חלילה.

חביב על הכול

בשנת תקע"ח נולד רבי עקב בעיירה טומשוב לובלסק, במלאות י"ח שנים לאביו, האדמו"ר רבי מרדכי יוסף, אז מטובי התמידים ובני החבורה הקדושה בפשיסחה תחת דגל המורה הגדול, הרב הקדוש הרבי ר' בונם זצ"ל. מאז עמדו על דעתו התבלט במידותיו התרומיות ובמזגו הטוב, ביחסו הנלבב לכל אדם. צנוע ונחבא אל הכלים היה, עמל לא להתבלט ולא להכאיב לאיש, אהב את הסדר ואת השקט וברח מרעש ומכל המולה.

חביב היה רבי יעקב בילדותו על חבורת תלמידי פשיסחה, רעיו ועמיתיו של אביו. פעם שאלו האדמו"ר רבי מנחם מענדיל מקאצק:

"-האם אתה מסתכל לשמים?"

"כן" - ענה הילד בענווה.

"-ואיך נראה בעיניך "בעל המלאכה"? - הוסיף הרבי מקאצק לבוחנו...

סבל רבי מרדכי יוסף רעב ומחסור, אחרי שפיזר את כל הונו, סבל ילדו הקטן מבלי להתמרמר ומבלי להקדיש כל תשומת לב לדבר. בשקידה למד אצל אביו, ולרוב גם נסע עמו, לחגים ולזמנים קבועים לפשיסחה ואחרי זה לקאצק.

בגיל צעיר נשא לאשה את חוה, בתו של רבי דוד מטישיביץ, מגדולי תלמידי האדמו"ר רבי שמחה בונם מפשיסחה.

רבי דוד מטישיביץ

חביב ואהוב היה רבי דוד על מורו ורבו, הרבי מפשיסחה, צעיר כי בא לרבי ר' בונם, או 'מתנגד' שרצה לתהות על קנקנה של שיטה זו, שיגרו הרבי לתלמידו רבי דוד, שמרבית ימיו עשה בפשיסחה ולא זו מבית מדרשו. כשגדל בנו של האדמו"ר, רבי אברהם משה, פקד עליו אביו כי ייקח לו כחבר וידיד את רבי דוד.

פעם בא למדן מובהק לפשיסחה, ביקש מהרבי כי יסביר לו מהי חסידות, ומהי חסידות פשיסחה. שיגרו האדמו"ר לרבי דוד, שיצא עמו לטיול, פתח ואמר:

"–התורה מספרת לנו כי חוה אם כל חי נתקללה "בעצב תלדי בנים". פירוש הדבר, לפי הנראה לעין: שהאישה לפני לידתה מתעצבת ויולדת. באו חכמינו ז"ל ומגלים לנו מה משמעותה של מלה אחת הנאמרת בתורה, וכה שנינו במדרש (תזריע אות ד) "מאה פעיות פועה האישה כשהיא יושבת על המשבר, צ"ט למיתה ואחת לחיים". ואם המלה "בעצב" שמשמעותה מתונה עדיין, מגיעה להיקף כזה, נצא נא ונבחון בעצמנו איך מתפרשים הדברים הנאמרים בתורה "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך", וכדרך שמסבירים לנו חז"ל את המלה "בעצב", יושבים אנו בפשיסחה ועמלים לפרש את "ואהבת!" זאת היא חסידות, להבין ולתרגם את ההבנה למעשה, לפועל יוצא".

כשחלה רבי דוד את מחלתו לעת זקנותו, כבר ניהל מחותנו האדמו"ר רבי מרדכי יוסף את עדתו באיזביצה. ביקש רבי דוד מבני ביתו להובילו ממיטת חוליו לבית מחותנו, מילאו אלה בקשתו, בא ונכנס לחדרו של רבי מרדכי יוסף, שהה עמו ביחידות זמן מה, יצא ומיד החזיר את נשמתו ליוצרה. בבית הקברות שבאיזביצה מצא את מנוחתו.

מטישיביץ לאיזביצה

זמן מה שהה רבי יעקב בטישיביץ, בבית חותנו, וכשקבע רבי מרדכי יוסף את ביתו באיזביצה עבר לשם, קבע מושבו ליד בית המדרש, ומאז לא זזה ידו מתוך יד אביו.

לגאון בהלכה ובקבלה – תורת הסוד, נחשב רבי יעקב הצעיר עוד בחיי אביו, אהוב וחביב על הכול ויחד עם זאת מסוגר בתוך עצמו. שקד על לימודיו, על תורתו ועבודתו ועל צניעות דרכו. חריפים רבים באו לאיזביצה, מהם והתבלטו בשנינותם, רבי יעקב לא נמנה עליהם. שליו, ומרבה לשתוק. בית איזביצה עמד בימים ההם בסערת המאבק, רבי יעקב, בנו בכורו של הרבי, לא התערב בכל אלה, מעולם לא השמיע דברו בעניין מחלוקת, לא נתן ידו לשום ריב. את אביו האדמו"ר העריץ ללא גבול וסייג, דבק בו בכל ליבו ונפשו, הקשיב לשיעוריו ולמד מכל מעשיו, כתלמיד היושב בפני רבו באימה וביראה, כשכל תפקידו ללמוד, מבלי להקדיש אף רגע לדברים אחרים מחוץ לכך.

איש סדר היה רבי יעקב, משנתו סדורה וערוכה, וכך כל מעשיו. שמר על זמנו מכל משמר, עמל על סדר יומו הקבוע גם בימי אביו, והתבלט בכך אחרי כן. לעולם לא איחר שום זמן ומועד שנקבע מראש, וכך מצא לעצמו זמן לכל.

על כבוד אביו שמר מכל משמר, וכדרכו בשקט, מבלי להרים את קולו. ליד שולחנו של האדמו"ר רבי מרדכי יוסף ישבו גדולי תלמידיו, לפי סדר קבוע שקבע הרבי. הראשון האדמו"ר רבי יעקב, השני, האדמו"ר רבי לייבלי איגר, והשלישי האדמו"ר רבי צדוק הכהן. רבי לייבלי היה שקוע תמיד בדבקותו, מתעלה למעלה מן הזמן, שקוע כולו בעמל מוחו שפעל בלי הרף מבלי להרגיש בזמן העובר ובנעשה סביבו. כשפרס את החלה בסעודת שבת, יש וחתך את ידו מבלי להבחין בנעשה, מרחף בעולמות

העליונים. לשולחנו של האדמו"ר רבי מרדכי יוסף יש ובא באיחור זמן, אחרי שהרבי כבר בא, נדחק ומתיישב במקומו הקבוע.

והיה הדבר למורת רוחו של בן האדמו"ר, רבי יעקב. ראה בזה פגיעה עקיפה בכבודו של הרבי, ששום עבודה ומעשה אינו מצדיק זאת. אחז פעם רבי יעקב באבנטו של רבי צדוק הכהן, משכו אליו ביושבם ליד שולחן הרבי, ומנע מרבי לייבלי איגר להתיישב במקומו, שני ליד האדמו"ר. בלית ברירה התיישב רבי לייבלי אחרי רבי צדוק. ישב זמן מה עד אשר הבחין בכך הרבי, פנה לרבי צדוק ואמר:

“–אין זה לפי הסדר, הוא השני, ואתה אחריו..”

בערוב ימיו של רבי יעקב, בסעודת פורים, סיפר האדמו"ר רבי צדוק הכהן: “–סירבתי לכהן כאדמו"ר אחרי פטירת רבנו הקדוש מאיזביצה, היה לי רמז על כך מהרבי, שהאדמו"ר רבי לייבלה הולך לפני, משום שאמר לי פעם: “הוא לפניך, ואתה אחריו..!”

חותם חדש

ביום ז' טבת תרי"ד נסתלק האדמו"ר רבי מרדכי יוסף מאיזביצה. מרבית חסידי איזביצה הכתירו את בנו האדמו"ר רבי יעקב כממלא מקומו, רק חלק מהחסידים דבק באדמו"ר רבי לייבלי איגר, שפתח את בית מדרשו בלובלין עיר מגוריו.

חסידות איזביצה נכנסה לתקופה חדשה, של התרחבות השערים, של ריבוי ספסלים. המחלוקת פסקה בחלקה הגדול, הריב בין כתות החסידים כמעט ששכך. בית המדרש באיזביצה פשט צורה ולבש צורה חדשה. האדמו"ר רבי יעקב הטביע עליו את חותמו המיוחד, את סגולותיו המיוחדות. השיטה לא שונתה, תורתו של האדמו"ר רבי מרדכי יוסף נשמרה בדבקות, אבל הלבוש והגישה השתנו. העקרון של חסידות בית פשיסחה “לא לעשות יום את אשר נעשה אתמול, רק משום שזה נעשה אתמול” נשמר במלואו על ידי ממשיכה הגדול של שושלת איזביצה.

אט אט קבע האדמו"ר רבי יעקב דפוסים חדשים לחסידות איזביצה, מנהגים וסדרים. המעבר לא היה קל, ובפרט לחסידים הוותיקים והחריפים, אבל הוא נפרס באהבה ונתקבל באהבה.

תורתו של האדמו"ר רבי מרדכי יוסף שנונה, חריפה, יש והיא מבליטה את אישיות מפרשה, משמיעה דברים מסעירים. הרבי הראשון מאיזביצה אינו חת לעולם עם האמת שבלבו, עושה את אשר מוצא לנכון לעשות ואומר את אשר הוא לנכון להשמיע. בנו ממשיך דרכו, מתבלט בבהירות דבריו, בעמקות ניתוחו, ויחד עם זה בזהירותו המרובה. מאופק תמיד, מגלה טפח ומכסה טפחיים. כשם שמזגו הסוער, התוסס והמתסיס של אביו האדמו"ר רבי מרדכי יוסף מורגש בדבריו, במעשיו ובתורתו של האדמו"ר רבי יעקב מורגש מזגו השלו והמאופק בדברי תורתו שנשארו ממנו.

הוא היה כמעייץ הנובע. מאז החל לנהל את עדתו ולהעניק מתורתו לעדת החסידים, הדהים קרובים ורחוקים בשפע הרב שגבר והלך, לעולם לא חזר על דבריו, תמיד פיתח אפיקים חדשים. בתקופה הראשונה לכהונתו, הרבה להשמיע מתורתו לאברכים שבאו

אליו, השמיע מדברותיו בפני כל חסיד צעיר שנכנס לחדרו, וכאלה הרבו לבוא, הרבו להיכנס אל האדמו"ר בשעות הקבועות לכך, כדי ללמוד ולדעת תורה וחסידות, עד כי היה נדמה שזרם אדיר שעלה על גדותיו שהיה נעול עד כה, סגור ומסוגר, פתח שערו לרווחה, המים הזכים פרצו החוצה בעוז.

שנים מספר אחרי התחלת הנהגתו חדל להשמיע חידושים בתורה ובחסידות לנכנסים אליו בחידות. רבו הבאים, רבו הטרדות, מאז ועד ליום פטירתו השמיע מתורתו בשבתות ובחגים, בעת עריכת שולחנו הטהור, כאשר חלק זעיר ממנה נרשמה והגיעה אלינו, בידי בנו וממלא מקומו האדמו"ר רבי גרשון חנוך העניך. תורתו שנדפסה בספרי "בית יעקב" על התורה ו"ספר הזמנים" על המועדים הזינה חסידים לדורות, ואכן נחשבו הספרים הללו כספרי יסוד לחסידות.

משנה ערוכה וסדורה

סדר יומו של האדמו"ר רבי יעקב, ערוך וקבוע. בכל לילה למד שיעור עם בניו, וכאשר לא היו בעיר, למד עם נכדיו, גם בהיותם ילדים צעירים ואז למד עמם לאט כתפיסתם, הסביר להם כל דבר כמלמד דרדקי, זאת כדי לקיים מדי יום ביומו מצוות "ושננתם לבניך".

מנהגים קבועים לו, שהנהיגם לעצמו. מיטתו נתונה בין צפון לדרום, ראשו בצפון ורגליו לדרום, תמיד באותה שעה קבועה פורש לשינה, התיישב ברגע המיועד על מיטתו לקריאת שמע בישיבה, ואור תמיד זורח בחדרו זה, פתילה דולקת בכוס שמן.

בשעה קבועה לפנות בוקר קם הרבי ממיטתו, אומר ברכות כסדרן, שני פרקי תהלים ופרק בספר משלי, ומתחיל את לימודו בלימוד סדר משניות, אחרי כן נפנה ללימוד שיעוריו הקבועים.

מתפלל היה נוסח האריז"ל תוך שינויים קלים, סיים את תפילתו, השמיע את "שש הזכירות" הקבועות בנוסח התפילה, והוסיף מנהג חדש באומרו "זוכרת את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה" (דברים ח יח).

פעמיים ביום סעד בשעה הקבועה, ותמיד בין בחול ובין בשבת ובמועד, פניו לצפון. אחרי הסעודה, היה מריח בבשמים בברכו עליהם.

בליל שישי שינה ממנהגו לכבוד השבת, בטרם עלה על משכבו היה לומד כל סדר מדרש תנחומא של הפרשה בקול רם. עם כניסת יום השבת הדליק מגורה של שמונה קנים עם שמן זית במעמד כל אנשי המשפחה, ומיד אחרי כן צווה לסגור כל התריסים בחדרו, נשאר לבדו והתפלל מנחה ביחידות, ופנה להמשך שיעוריו הקבועים.

בסיימו את תפילת ליל שבת בבית מדרשו, נכנסו אליו בניו ונכדיו לחדרו לברכו בברכת שבתא טבא, אז ניגש לקבלת שבת ולתפילת ערבית ביחידות בחדרו. מעוטף בטלית התפלל תפילתו באריכות, בסיימו ערך הקפות מסביב לשולחנו כשענפי עצי הדס בידו לברכה.

מאוחר בשעות הלילה סיים את שיעוריו בביתו, ויצא מעוטף בטלית לבית מדרשו, מלא התלהבות ואש של קדושה. קידש על היין, ובצע על י"ב חלות, שתי חלות על שתי חלות ושתי חלות לכל צד, ציווה לנגן את זמירות האריז"ל "אזמר בשבחין". וכשסיימו החסידים שירתם ניגש לסעודת השבת, לעריכת שולחנו הטהור שנמשך עד לשעה מאוחרת.

אף בשבת בבוקר לא התפלל עם הציבור. בא לחדר שליך בית המדרש, המיועד לו לעת קריאת התורה, היה עולה לתורה וחוזר לחדרו המיוחד, שהה שם עד שסיימו הציבור להתפלל. אז בירך את החסידים בברכת שבתא טבא, ופנה לביתו לתפילת שחרית ומוסף. כשסיים תפילתו בשעה מאוחרת, קידש בביתו ואז הלך לבית מדרשו לסעודת השבת לניהול שולחן צפרא דשבתא, פתח בזמיר האריז"ל "אסדר לסעודתא" ואחרי כן נטל ידיו לסעודה.

מנהגים ודרכים

בסעודת היום השמייע האדמו"ר הרבה מתורתו. סיים את עריכת שולחנו, ופנה לתפילת מנחה ולסעודה שלישית, פתח ב"אתקיננו סעודתא", נטל ידיו והתחיל בדברי תורה, ורק אחרי שסיים ניגנו החסידים את הזמירות הידועות על שולחנו.

במוצאי שבת חזר לביתו, שנתמלא בחסידים, והיה מנגן בעצמו את הפיוט "אלי חיש גואלי", ובהגיעו לחרוז "חבי כמעט רגע" אמרו במהירות, בהסבירו שהאמירה החפזיה סגולה למנוע פגעים ונגעים. המשיך בזמירתו, ובהגיעו למלים "נחה עמך כאב רחמן" חזר עליהם פעמים הרבה, ויש והוסיף "כאב רחמן, לא בכף הדמיון".

בלילות הסדר בפסח, הנהיג לשתות חמשה כוסות, כדעה שמזכירים הרי"ף והרמב"ם. "סליחות" שלפני הימים הנוראים לא אמר בציבור, פרט לסליחות הראשונות של ערב ראש השנה "זכור ברית". פעם בשנת מגפה ר"ל פקד על החסידים לומר בציבור גם סליחות של ערב יום כיפור וסליחות "שלוש עשרה מידות", אך בשנה שלאחריה ביטל מנהג זה.

בהתפללו ביחידות האריך בתפילתו, אבל בהתפללו עם הציבור קיצר, כדי לא להכביד על האחרים. בביתו האריך בהכנות לתפילתו, לא כך בציבור. היה מניח את טליתו על כתפו בעודו מקופל, פוסע בבית המדרש לאורכו ולרוחבו מספר פעמים, ושב למקומו.

יש והשתמש בסגולות שונות, יש שלחש על שמן זית וציווה לתת לחולים, ויש ופקד לרשום פסוק על קלף כשר באותיות סת"ם ולתלות על צווארו של החולה. אולם המוני חסידי איזביצה לא נהרו לבית מדרשו של הרבי לקבלת סגולות, אלא כדי לעסוק בתורה וללמוד את תורת החסידות מפי הרב הדומה למלאך בקדושה ובטהרה, ואכן האדמו"ר רבי יעקב לא השיב פני אדם ריקם. ענה לכל משאלה בלי היסוס, כל זאת כלאחר יד ובדרך אגב, כמו באקראי.

פשוטי עם, יהודים רחוקים מחסידים ומחסידות, היו באים אליו והוא היה נענה להם, מקשיב לבקשותיהם, משתתף בצערם מבלי לבחון את מעשיהם. היו אלה מעשי צדקה

וְחֶסֶד לְכָל אָדָם. אִוְלָם חֶסֶד כִּי בָא לְבֵית מִדְרָשׁוֹ, הִיָּה סוֹקְרוֹ בְּמִבְטּוֹ הַנּוֹקֵב עַד לְחֹדְרֵי נַפְשׁוֹ הַחֲבוּיִים בְּיוֹתֵר. וְסִפְרוֹ חֶסֶדִי אִיזְבִּיצָה:

פַּעַם אַחַת, אַחֲרֵי שֶׁהָאֲדַמּו"ר כָּבַר עֵבֶר לְרַאדְזִין, בָּא אֵלָיו אֲבֵרֶךְ מַחֲסִידוֹ, בְּנֵוֹ שֶׁל אֶחָד מִוּוֹתִיקֵי הַחֲסִידִים, צַעִיר אֲשֶׁר בִּילְדוֹתוֹ הִיָּה נִכְנָס וּבָא לְבֵיתוֹ שֶׁל הָאֲדַמּו"ר, נִיגַשׁ לְקִבְלַת שְׁלוֹם וְהָאֲדַמּו"ר שָׂאֵלוֹ לַפְתָּע:

–"מִי אַתָּה?"

הַשִּׁיבּוֹ הַצַּעִיר:

–"הֲלוֹ פְלוֹנִי בּוֹ פְלוֹנִי הַנְּנִי"..

הַמְשִׁיךְ הָאֲדַמּו"ר:

–"מִי ? פְלוֹנִי בֶן פְלוֹנִי? וּמֵהֵיכֵן אַתָּה?"

הָאֲבֵרֶךְ הַצַּעִיר נִדְהָם, מוֹסִיף וְטוֹעֵן:

–"הֲלוֹא פְלוֹנִי בֶן פְלוֹנִי הַנְּנִי, מִשֶּׁם וּמִשֶּׁם, כִּידוּעַ לְרַבִּי..."

אִז הִפְנָה הָאֲדַמּו"ר רֹאשׁוֹ וְהַעִיר לְעוֹמְדִים סְבִיבּוֹ:

–"הֲאֵמִינּוּ לִי, לֹא הִכְרַתִּיו..."

תִּמְהוּ הַחֲסִידִים, חֲשָׁבוּ כִּי בְדִיחּוֹתָא לְפָנֵיהֶם, אִם כִּי לֹא הָיוּ רְגִילִים לְכַךְ. לֹא עִבְרוּ יָמִים רַבִּים, וְנוֹדַע שֶׁאֵכֵן הַפֶּךְ הַצַּעִיר לְאָדָם אַחֵר...

הַסְּבֵלָן הַגָּדוֹל

בְּסִבְלָנוֹת אֵין קֶץ פֶּעַל רַבִּי יַעֲקֹב כְּאֲדַמּו"ר, כְּמוֹרָה דֶּרֶךְ לְאֵלְפֵי חֲסִידִים, צַעִירִים וְקִשְׁיִשִׁים, לְוֹמְדִים וּפְשׁוּטֵי עַם, חֲרִיפִים וּמַעֲוִטֵי הַבְּנָה. הַתְּעַנִּיין בְּדַבְרֵים הַחֲוֹבָקִים עוֹלְמוֹת, וְלֹא זָנַח מַעוֹלָם פְּכִים קִטְנִים. שָׁמַר עַל הַסֵּדֶר, אֲבָל לֹא הִקְפִיד בְּשַׁעֲהַ שֶׁהִטְרִידוּהוּ מְלִימּוֹדוֹ וּמַעֲבֹדָתוֹ, מוֹכֵן תִּמְיֵד לְהַקְשִׁיב לְכָל מִשְׁאַלָּה.

כְּשֶׁהִבְחִין בְּאֶחָד מִנְכַדָּיו הַפְּעוּטִים, שֶׁפָּחַד לְצַאֵת בְּלִילָה לְרַחֲבֵי, הַתְּפָנָה מַעֲיִסוֹקִיו וְלַקַּח אֶת הַיֶּלֶד בְּלִילָה לְטִיִּיל בְּרַחֲבֵי, טִיִּיל עִמּוֹ לְאֵט, וְלֹא חָדַל לְהַסְבִּירוֹ שֶׁאֵין לוֹ לְפָחַד מִהַחֲשִׁיכָה בְּלִילָה כִּי אֵין לוֹ לְאָדָם לְפָחַד בְּאֲשֶׁר הוּא אָדָם, הַיּוֹם אֵינּוּ שׁוֹמְרוֹ וְהַלִּילָה אֵינּוּ אוֹיְבוֹ, הַסְּכָנוֹת הָאוֹרְבוֹת לְאָדָם אֵינֶן צְמוּדוֹת לְמַעֲרָכוֹת הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ הַיָּרֵחַ וְכִדּוּמָה.

לְחִבּוּרַת חֲסִידֵי אִיזְבִּיצָה בְּבִיאָלָה פּוֹדְלֶסְק, נִמְנָה רַבִּי גַּד, חֶסֶד וּוֹתִיק וְלִמְדֵן מוֹבְהָק, שֶׁפָּרַשׁ מְקוֹצֵק וְהֵלֵךְ עִם הָאֲדַמּו"ר רַבִּי מֵרַדְכֵי יוֹסֵף לְאִיזְבִּיצָה, בֵּין חֲרִיפֵי הַחֲסִידִים מְקוֹמוֹ, וְעִיסוֹקוֹ מִלְּמַד יְלָדִים גַּמְרָא וְתוֹסְפוֹת. כְּשֶׁהִזְקִין, שׁוֹב לֹא עִמְדָה לוֹ סְבֵלָנוֹתוֹ לְתַלְמִידָיו הַקִּטְנִים וְהַרְבֵּה לְהַקְפִיד עֲלֵיהֶם. צִוּוּהָ רַבִּי יַעֲקֹב לְחֲסִידִים בְּבִיאָלָה שִׁדְאָגוּ לְהַקִּים לוֹ אִיזָה מַעֲמֵד בְּמַסְחָר, וַיִּטּוֹשׁ אֶת עִיסוֹקוֹ כְּמִלְּמַד. מִיֵּלְאוּ הַחֲסִידִים אַחֵר פְּקוּדַת רַבִּים, הִקִּימוּ לוֹ חֲנוּת זַעִירָה לְצוֹרְכֵי הָאֵיכָרִים שְׁבָאוּ מִהַסְּבִיבָה.

לא סבל רבי גד המזקין את האיכרים ואת המסחר, שלא היה רגיל אליו, בא והתלונן בפני רבו על החילופין שלא היו לפי רוחו, נכנס אל האדמו"ר ואמר:

"–רבי, מסחר זה זר לרוחי, האיכרים מרבים להטריד אותי בהיסוסיהם ופטפוטיהם, דורשים סבלנות רבה, אחרת הם בורחים לחנויות אחרות, סבלנות כזו מהיכן לי"?

השיבו הרבי:

"–אילו היו הילדים והתלמידים שלך יכולים לאלץ אותך לסבלנות כמו האיכרים הללו, כי אז לא הייתי מבקש כי יעבירו אותך ממלמדות זו..."

אהבת ישראל לאין קץ, חמלה על כל אדם, סבלנות ללא שיור של האדמו"ר רבי יעקב באו לידי ביטוי בגישתו לכל ילד ולכל אדם, תמיד שימשה הבהירות והישרות בסיס לכל שיחו ושיגו, הפלפול החריף שהיה נחלת הלומדים בפולין היה זר לרוחו, אם בלימודו ואם ביחס לכל בעיה ובעיה שבה טיפל.

סבלנותו הרבה הייתה מלווה אמונה בכל נפש מישראל ובעתידו "שלא יודח שום נידח" הובטח לנו על ידי הקב"ה בתורה" – אומר הרבי מאיזביצה – "ציוותה התורה לכהן "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים, והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור" – דשן שהוציא מחוץ למחנה, למקום טהור למה? אמרו מעתה: התורה רומזת לנו שגם פסולת בני ישראל לא תלך לאיבוד, גם לה תקווה לחזור למקור מחצבתה, להתרומם מן השפלות הארעית או הלא ארעית שלה, ולחזור שוב להיות מה שהיא נועדה להיות!"

ללא פזיזות

אדם הינו עשוי להגיע למדרגות הגבוהות ביותר, להשיג הכול, אין לך אדם שאין לו שעה, ואין לך דבר שאין לו מקום, אבל בתנאי: שלא ינסה לקטוף את הפירות לפני זמנם, בטרם בושלו כל צורכם, כשם שאדם עשוי לאחר, כך הוא עשוי להפסיד אם יקדים מידי, תחסר לו סבלנות. רחבעם המלך הפסיד את מרבית ממלכתו שנועדה לו, על שום שלא הייתה לו הסבלנות הדרושה לחכות לשעה שנכונה עבורו המלוכה.

אומר האדמו"ר רבי יעקב:

"–פזיזות זו נקראת 'זיבה'. וכך שנינו בגמרא, כי רחבעם זב היה. כתוב בתורה "וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, דברו אל בני ישראל ואמרת אליהם, איש איש כי יהיה זב". נאמר כאן "דברו אל בני ישראל" מה שלא נאמר כן ביחס לטומאת הגוף שנצטוו, וכי כל בני ישראל צריכים להיזהר מזה יותר מאשר מטומאת מת או טומאות אחרות? אלא "זב" הוא זה הקופץ להשיג דבר לפני זמנו, וכאן צריכים להזהיר את כל בני ישראל מפני הפזיזות, המטמאה וגורמת להפסיד בסופו של דבר את הכול.

"–גיחזי, משרתו של אלישע, נתקלל על שום שקיבל מנעמן מתת ידו כנגד דעת רבו, ונעשה למצורע. באו חכמינו ז"ל ואומרים, שגיחזי לא נתכוון להנאתו, אלא קיבל ונתן הכול לתלמידי אלישע, שסבלו מן הרעב הגדול. רחמנות זו לא עלתה לו בגלל הפזיזות

שבדבר, מחוסר הסבלנות. בסופו של דבר היו תלמידי אלישע מקבלים את המגיע להם לשבור את רעבונם, אבל רצון שמים היה כי יסבלו עוד זמן מה, כי יוסיפו עוד קצת לסבול מרעב, הוי אומר: שגם רחמנות פזיזה, נעדרת סבלנות מספיקה, פסולה".

אין האדמו"ר רבי יעקב סובל את המהססים מידי, את המאחרים שאינם צמודים לזמן. מעיד עליו בנו האדמו"ר רבי גרשון חנוך, שמעולם לא היסס ולא השיב תשובה מגומגמת, מעולם לא נתן לשואליו לחכות, ענה לכל שאלה במקום, בבהירות וללא פקפוקים, הכול בזמן, במועד ולא לאחוריו. בשבת מתברכים אלה המאחרים לצאת הימנה וממהרים לבוא, זאת משום שבידם להקדים את השבת ולהאריך את יציאתו. משום שמראש כך נקבע הדבר ואין זו פזיזות כלל, אין זו קפיצה שלא במקומה ולא במועדה.

רחמי שמים וחסדי הקב"ה יורדים משמי רום, ומגיעים למקומות הנמוכים ביותר. אל לו לאדם לבצע 'קפיצות', להתרום למעלה משיעור קומתו בכדי להשיג זאת, יעשה האדם את שלו, את המוטל עליו, ומדעתו או שלא מדעתו יגיע למטרה, ישיג את אשר צריך הוא להשיג, את אשר נועד לו משמים.

אמרו חסידי איזביצה:

"ימי נשיאותו של האדמו"ר רבי יעקב הצטיינו בשפע הטוב שבהם, בכל העניינים ובכל המובנים. ידעו חסידי איזביצה בהנהגתו שפע בחסידות, ברוחניות, בלימוד התורה, וידעו גם שפע בגשמיות, במסחרם ובעבודתם, היו אלה ימי שלווה רגועים, שהצטיינו בשאיפה למתינות ולהתאפקות.

בפלס ובמשורה

מה זו אלילות? 'אליל' מהו? ציוותה התורה "אל תפנו אל האלילים, ואלוהי מסכה לא תעשו לכם", בכך מה פירושה של 'אלילות' זו העומדת בדרכו של אדם, והוא מצווה לבלי להפנות את ראשו אליה, ולבלתי לשלוח את מבטו לשם?

פתח רבי יעקב מאיזביצה ואמר:

"אלילות זו, היא כל דבר המסמא את עינו של אדם, לחשוב או להאמין כי היא מסייעת לו, עוזרת לו, מקדמת את ענייניו, תמלא את משאלותיו. "אל תפנו אל האלילים!" בל יביט אדם אל הגוונים והצלילים המתעים, המרמים את עינו, שמטבעם הם מתנשאים למעלה מכפי שיעור קליטתם. כתוב בתורה "לא תישא פני דל, ולא תהדר פני גדול". שכן יש בדברי תורה הנראים לפני אדם כקטנים, ויש שנראים כגדולים מאוד, אך למעשה רק הדמיונות מתעים אותם, את דעתו ואת עיניו. זו אלילות הנדבכת באדם.

צריך אדם להתקין פלס ברגלו, בהליכותיו ובמוחו. עליו לשקול כל דבר ולא ללכת שולל אחרי פיתוי, אחרי דמיון. יש והוא מצווה על דברים, שבמקרים מסוימים יש בהם צד של חטא. שנינו בגמרא: "היכי דמי 'חסיד שוטה'? כגון אישה הטובעת בנהר, ואומר הוא לעצמו, אין מדרך הארץ להסתכל בה, אי לכך לא ארתם להצילה. אף שיש בזה

צד של חטא, מכל מקום נדחה הדבר מפני פיקוח נפש. או, כשכתוב "לא תלך רכיל" והאדם יודע באחד שיכול ורוצה להרע לחברו, הוא מצווה לגלות לו, אחרת זה נקרא אדם שעומד על דם רעהו. גם הללו הם מצוות, שאדם מצווה ועומד לעשותם ואסור לו להתעלם מהן, אם כי יש ונדמה לאדם שהן כרוכות בחטאים.

אדם צריך להתקין פלס ברגלו. בהליכותיו, במעשיו ובעבודת השם שלו. תקיפות למעלה מן השיעור המותר, סופה חורבן. "יאוש אינו אלא חילול שם ה'". כתוב "ולא תחללו את שם קדשי" – בייאושכם, שכן ייאוש מה פירושו? קצרה יד ה' מהושיע, מלעזור במצב הזה. אם לא תתיאשו, תקדשו שם שמים גם "לעני בני ישראל" אפילו לעיניהם בלבד, גם לעניים מגושמות.

"–יאוש" מחלל והורס, ו"תקיפות" מחריבה הכול. שנינו במסכת שבת "אמר רבא מחסיא, אמר רב חמא בר גוריא, אמר רב: כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת, בסוף חרבה". גגותיה גבוהין היינו – תקיפות העולה על השיעור המותר לפי התורה.

וכה עמל הרבי מאיזביצה להדריך את עדתו בדרך המלך של החסידות, ללא חריפות יתירה ומבלי שטחיות פגומה, ללא תקיפות מסוכנת וללא ייאוש מהרס. הכול המידה ובמשורה, כשדרכו מתרוממת לשמי רום ומתעמקת עד לנבכי הנפש. דרך מבוססת, השוללת כל סטיה לכאן או לכאן, דרך בטוחה אשר כל ההשפעות ירדפוה ולא ישיגוה.

ממשיך האדמו"ר רבי יעקב מאיזביצה בנאמנות את שיטת אביו ודרכו, אבל מלבישה בלבושים משלו. מפרשה, ואף מעמיקה לפי דרכו וגישתו עד כי היא נראית שונה מיסודה, במהותה ובכל אשר לה משיטת איזביצה, כפי שהיא באה לידי ביטוי עם היוסדו של בית מדרש זה.

הירושה הגדולה

האדמו"ר רבי יעקב לא כתב בעצמו את חידושי תורתו שהשמיע. השאיר עבודה זו בידי בנו וממלא מקומו, האדמו"ר רבי גרשון חנוך העניך מראדזין. מבין כתביו המעטים שנשארו אחרי פטירתו, נמצא רשום על גיליון תמצית תורתו. וכה רשם האדמו"ר רבי יעקב מאיזביצה:

"מיום שנולד האדם, הקב"ה צופה לליבו ומלקט כוונותיו לשם שמים. ומכיוון שמוצא שלש כוונות טובות, אומר: "כאן אני דר, ואני נותן משכני בתוכו".

"אם אדם הולך בשוק ועוצם עיניו מראות ברע, ומעביר עינו מראות שווא ומן מה שאין ניהא להשם יתברך בו, אז אומר עליו הקב"ה "ישראל, אשר בך אתפאר" (ישעיה מט, ג).

"הֶכֶן בַּחוּץ מְלַאכְתְּךָ וְעִתְּךָ בְּשָׂדֶה לְךָ, אַחַר וּבְנִיתָ בֵּיתְךָ" (משלי כד, כז). ודרשינן במסכת סוטה (דף מ"ד) 'הֶכֶן בַּחוּץ מְלַאכְתְּךָ' – זה מקרא, וְעִתְּךָ בְּשָׂדֶה לְךָ' – זה משנה, וּבְנִיתָ בֵּיתְךָ' – זה גמרא'.

העניין בזה הוא, כי כל אחד מישראל צריך לברור לו מצוות עשה ומצוות לא תעשה אחת להיות מדוגל בהם מאד, כדאיתא בגמרא (שבת קיח.) "אביך, במאי זהיר טפי?"

"וכאשר ידוע, שהיהודי הקדוש ז"ל מפשיסחה בירר לו מצוות עשה של צדקה, ומצוות לא תעשה של "לא תנאף". ועניין מצוות עשה של "לא תנאף", מן התורה משמע כפירוש רש"י ז"ל "אין ניאוף אלא באשת איש". ובמשנה החמירו יותר "אל תרבה שיחה עם האישה, באשתו אמרו, קל וחומר באשת חברו" (אבות פ"א מ"ה). ובגמרא החמירו יותר, במעשה דרבי יוסי הגלילי ששאל 'באיזו דרך נלך ללוד' (במסכת עירובין נג:), ומקפדיןן אפילו על אות אחת.

"וזה הפירוש 'הַכֵּן בַּחוּץ מִלְאֲכָתְךָ' זו גדרים של תורה. ואחר כך צריך לגדור עצמו בגדרי תנאים, זה נקרא 'שדה', שמוקף מעט. ואחר כך 'וּבְנֵיתָ בֵּיתְךָ' זו גמרא, היינו גדרי האמוראים. והחוט המשולש, לא במהרה ינתק". [=ע"כ]

בשורות ספורות אלו, הגדיר האדמו"ר רבי יעקב מאיזביצה את עיקרי שיטתו בתורה ובחסידות. לראשונה, הכוונה הטובה, המחשבה בלבד, ואם כי אין בה מעשה, הרי שהיא מביאה לידי דבקותו של האדם וטהרתו, להפיכתו לכלי קיבול לשכינה.

אחרי הכוונה הטובה, מגיעה הפרישה מהרע, עצימת עיניים מלראות ברע, ומכאן ואילך לקבלת עול מצוות של ממש, עול המצוות כפי שניתנו בתורה, התפרשה במשנה ונשנתה בגמרא, המעטפת גדרים וסייגים בדרכן מנתינתן ועד אשר הן מגיעות לו לאדם, ואין החומרה אלא סייג וגדר המסייעת לאדם לעבור דרכו בשלום "ולא להיכשל בעלייתו".

כ"ד שנה שינן האדמו"ר רבי יעקב מאיזביצה את שיטתו ודרכו בחסידות, להמוני החסידים שנהרו אליו מקרוב ומרחוק, הבאר שהחלה להרוות ממימיה את הצימאון לתורה ולחסידות בשנת תרי"ד, אחרי הסתלקות של האדמו"ר הראשון רבי מרדכי יוסף, לא פסקה עד ליום פטירתו של הממשיך הגדול. השפעתו המעמיקה ורבת המשקל, הטביעה את חותמה על עדה גדולה זו, עד לחורבנה של יהדות פולין המעטירה, ועד לימינו אלה.

מאיזביצה לראדזין

שלש עשרה שנה ישב האדמו"ר רבי מרדכי יוסף מאיזביצה. קרוב לשלש עשרה שנה ישב שם בנו, ממלא מקומו האדמו"ר רבי יעקב מאיזביצה, ואז העביר את ביתו לראדזין, ובטרם מלאו י"ג שנה לשבתו בראדזין, הסתלק לשמי רום, בשנת תרל"ח. אמרו: גם בנו ומלא מקומו, האדמו"ר רבי גרשון חנוך העניך, לא ישב על כיסא אבותיו כממשיך דרכם, אלא שלש עשרה שנה.

לא הסביר האדמו"ר רבי יעקב את הגורמים והמניעים שהביאו לצעדו זה. לא פעם שיבח רבי יעקב את איזביצה, את ישיבתו בה, העלה על נס את העובדה שלא היה באיזביצה כנסייה נוצרית, וצלב טמא לא נראה בשעריה.

כשעבר פעם האדמו"ר רבי אהרן מקארלין בעל "בית אהרן" את שערי איזביצה, נעמד בטיבורה של העיירה המוקפת גבעות ונהר עובר דרכה, ואמר בהתלהבות "אני מרגיש כאן בחינת 'ירושלים הרים סביב לה'! נענה לו האדמו"ר רבי יעקב מאיזביצה ואמר: "כבר קדמו החוזה מלובלין באמרו, שהוא מרגיש באיזביצה 'אווירה של ארץ ישראל'!

חסידי איזביצה, מיהרו למלאות את משאלתו של האדמו"ר. בית מרווח הקימו לו בראדזין, ובית מדרש, כספים רבים למטרה זו תרם החסיד העשיר רבי לייבל מילאסנר מוורשה, מחותנו של האדמו"ר וחותן בנו רבי אברהם יהושע העשיל. כשהגיע האדמו"ר רבי יעקב לראדזין וביקר בהיכלו המחודש, אמר: "בכל פינות שאני פוג, אני מוצא את נדבת ליבו של מחותני רבי לייבל!"

עד מהרה הפכה 'ראדזין' למרכז החסידות החדש, שהמשיכה לשאת את שמה של 'איזביצה' מקור מוצאה, ולהפיץ את אור תורתה ברמה.

ההסתלקות

קרוב ל"ג שנה ישב האדמו"ר רבי יעקב בראדזין, עד אשר חלה את מחלתו. בראש השנה של שנת תרל"ח, בתפילת מוסף, ראו חסידי איזביצה אות מדאיג לבאות, כאשר נפלה טליתו של האדמו"ר מעל כתפיו, בעת שבו עמד בתפילה.

בחודשי החורף גברה חולשתו, ושבועות מספר אחרי חג השבועות, יצא לעיירה דרוזגניק, מקום קיט יפה שבליטה הפולנית, בין גרודנה לוילנא. סביבה שהייתה כולה מתנגדים לחסידות, ולא רבו בה מטרידי מנוחת האדמו"ר. אולם כבר נגזרה גזירה, וביום ט"ו באב, בשנת תרל"ח, החזיר האדמו"ר את נשמתו הגדולה ליוצרה.

לא היה בית הקברות ליהודי דרוזגניק בימים ההם, את המתים הובילו לעיירה רוטניצה הקטנה ובה כמה עשרות משפחות מישראל, איכרים ועובדי חקלאות. יהודי העיירה רכשו מאת האיכרים הפולניים שכניהם חלקת אדמה לבית הקברות, מדי פעם בפעם הגדילו את החלקה, קברו את המתים מעבר לגבולותיה וכבר 'הסתדרו' עם האיכרים הנבערים מדעת שלא ידעו חשבון ומידה, כאשר עמוד עץ שהכניסו בקרקע קבעו לבעלות זו או אחרת. סרב האדמו"ר רבי גרשון חנוך העניך לקרקע גזולה כמקום קבורת אביו האדמו"ר, הלך ושילם לפולנים בעלי המגרשים שלידי בית הקברות ממיטב כספו, ורכש מהם כדין חלקה מיוחדת.

סירבו אנשי רוטניצה להרשות את פתיחת הקבר לארונו של האדמו"ר, בתובעם אף הם סכום כסף גדול, הזמינם רבי גרשון חנוך לדין תורה והם סרבו לבוא, אמרו כי חלק מפרנסתם נשען על קבורת היהודים שבאו ממרחקים להבראה בדרוזגניק ונפטרו שם. החליט אפוא הבן הגדול רבי גרשון חנוך לערוך את ההלוויה למרות התנגדותם.

הגיעו נושאי הארון למקום, ועמם מלווים לא רבים, בהיות המקום מרוחק ביותר ממרכזי חסידי איזביצה וחסידיים בכלל. יצאו בני רוטניצה להפריע לקבורה, והמשיכו לתבוע ממון רב. פרצה קטטה בין המלווים את הארון לבין בני העיירה, עד שגברו המלווים ובתיורך אחדים מן האורחים במקום הסתלקו בני העיירה מתביעתם הנלווה.

מני אז התנהלה הקבורה על מי מנוחות, שוב לא העזו בני המקום להתנגד או למחות, והאדמו"ר רבי יעקב הובא למנוחת עולמים בחלקה המיוחדת שהוקדשה לשם כך.

על קברו של האדמו"ר הקים בנו הגדול רבי גרשון חנוך 'אהל', לשם היה מגיע הרבי מראדזין מדי שנה בשנה, ולעתים אף ערך את שבתו במקום. ביום ההילולא, היה הרבי מסתגר בפנים למשך שעות ארוכות וקורא בפתקאות, ששלחו עמו החסידים שלא יכלו להגיע בעצמם, מפאת המרחק הרב של המקום ממרכזי היהדות הפולנית. לימים למדו בני המקום הרחוקים מן החסידות לכבד את 'האהל' ולהוקיר את האדמו"ר רבי גרשון חנוך, שהיה בתחילה זר ובלתי מוכר להם. כשבקרתי ברוטניצה בשנת תרצ"ו [=מדברי הכותב, הרי"ל לוי"ן ז"ל], מצאתי שם ש"ס וספרים אחרים, שהאדמו"ר רבי גרשון חנוך הקדיש במתנה לבית המדרש המקומי.

בהגיע הידיעה המעציבה על הסתלקותו של האדמו"ר רבי יעקב למרכזי החסידים, לבשו פניהם קדרות, רב האבל והשכול והרגישו עצמם הכול מיותמים. אלפי חסידים איזביצה אהבו את רבם בכל ליבם ונפשם, שוב נתייתם בית איזביצה, המשמר השני יצא, נכנס במקומו המשמר החדש, בנו הגדול האדמו"ר רבי גרשון חנוך מראדזין.

נסתלק האדמו"ר רבי יעקב, אולם לאורו המשיכו המונים. תורתו הגדולה, שנרשמה בעיקר על ידי בנו האדמו"ר ממלא מקומו רבי גרשון חנוך העניך, נדפסה בספרי "בית יעקב", שיצאו לאור בארבעה כרכים גדולים, כששלושה הם על החומשים 'בראשית, שמות, ויקרא', ואלו הרביעי הנרשם בכתב יד קדשו של האדמו"ר רבי גרשון חנוך זצ"ל, מדברי תורתו שנאמרו בעיקר בשנים תרכ"א-תרכ"ב, נכתב בקצור נמרץ ומשתרע על פני כל התורה, חודשי השנה ומועדי הקודש. כמו כן נדפס ספר "הגדה של פסח" עם פירוש בשם "ספר הזמנים" מתורת האדמו"ר על ההגדה ועל חודש ניסן וחג הפסח. (לאחר השואה יצא לאור בידי נכדיו גם 'ספר הזמנים' על חג השבועות).

נשאר בכתב יד ולא נדפסו, כתבים רבים במקצועות התורה, והם נעלמו כנראה בגלל השואה. ואלה הם: ספרי "בית יעקב" על חומשי 'במדבר' ו'דברים', ביאור מקיף על הסידור ועל סדר התפילה, ספר על טעמי המצוות, כמעט על כל מצווה ומצווה לפי שורשה, חיבור מיוחד בסגנון "ערכי הכינויים" של בעל 'סדר הדורות' לפי סדר התורה והש"ס ואוצר מאמרי האריז"ל; ביאור על כתבי האריז"ל בתורת הסוד שהכיל כמאתיים גיליונות בכתב יד, וכן קובצי "ספר הזמנים" על שאר מועדי וחודשי השנה.

ספרי הרבי השני מאיזביצה שנדפסו ויצאו לאור, הפכו לספרי יסוד מבוקשים, הנלמדים בעיון בראש ובראשונה בקרב חסידי בית איזביצה וראדזין, וכן בידי מאות ואלפי חסידים ומבקשים, הוגי מחשבה ומעמיקי תורה, הם הפכו לספרים יקרי מציאות ונדרשים, כאשר כל ההוגים בהם מתענגים על נופת צופם וטוב טעמם, ומאירים את עיניהם בתורתם המעמיקה של אדמו"רי שושלת הקודש לבית איזביצה ראדזין.

זכותו הגדולה של האדמו"ר תגן עלינו ועל כל ישראל – אמן כן יהי רצון!